

Estiu 2013

Els tres esgotaments del règim (o la necessitat d'institucions del comú) 2

Ivan Miró

Sociòleg i cooperativista a La Ciutat Invisible
@ivan_sants

David Fernàndez

Periodista de @La_Directa, cooperativista a Coop57 i diputat per la CUP-Alternativa d'Esquerres al Parlament de Catalunya
@HiginiaRoig

El règim polític espanyol i català, nascuts dels Pactes de la Transició, experimenten un triple esgotament. En primer lloc, d'aquella escissió constituent de la democràcia representativa, on s'adjudicà –amb els moviments socials antifranquistes *corpore insepulto*– el monopoli de l'acció política al sistema de partits.

Esgotament, en segon terme, d'aquella jerarquitització partitocràtica on es definí *un subjecte polític* que havia de predominar -amb un desdeny prepotent i minoritzador- vers *el subjecte social*.

I esgotament, finalment, d'aquella fractura artificial de l'activitat social en compartiments formalment estancs; *la política*, *l'economia*, *la societat* i *la cultura*; una fractura on la política no tenia “res a veure” amb l'economia, ni l'economia amb la societat, i la cultura no tenia res a veure... amb res.

Escissions, jerarquititzacions i fractures, que constituïren la metodologia de la Cultura de la Transició, i que avui semblen exhaustes o com a mínim afeblides per la seva descosificació, això és, per la consciència social cada vegada més àmplia de la seva construcció impostada. Imposada.

Què ha causat aquest triple esgotament? Perquè, a ulls de creixents sectors socials, es percep una certa obsolescència de la democràcia representativa? És possible revertir l'esgotament en una nova institucionalitat social que organitzi democràticament allò comú?

1. Cop d'Estat neoliberal

Avui, la financiarització ha posat en joc el propi règim polític, doncs ha finiquitat la il·lusió democràtica del règim liberal-burgès.

Amb la liquidació neoliberal de bona part del teixit institucional keynesià-fordista, el règim és incapaç de generar un nou pacte social, i per tant d'erigir-se en garant dels drets socials i econòmics de la població. Assumint els interessos dels mercats financers, es troba dominat pels poders oligàrquics, que es recolzen en el sistema de partits per a mantenir el seu poder de classe i, òbviament, la seva taxa de beneficis.

Els rescats bancaris, l'extorsió permanent sobre el deute públic per a recuperar uns balanços foradats pel crack immobiliari i, no ho oblidem, per la cleptocràcia dels seus gestors, sembla ser la única agenda possible. És aquest, tanmateix, el rol a desenvolupar davant la crisi bancària? L'austeritat aplicada pels executius tant espanyol com català, són l'únic camí front el col·lapse dels mercats financers? Que es transmeti els costos del crack a les poblacions –desvergonyida socialització de les pèrdues-, pagar i sostenir l'especulació amb el deute, és la única via per afrontar la situació?

Sembla ser que sí. No només perquè els executius de Rajoy i Mas, en un bucle endimoniat, pretenen resoldre la crisi de l'acumulació financera aprofundint la financiarització, sinó perquè el sistema de partits en pes no planteja una ruptura al procés, i per tant avala la naturalesa funcional del règim polític a l'ajust capitalista.

La crisi, per tant, és sobretot política, doncs la política (estatal) és incapaç de regular l'economia. És un règim despullat “*de tot contingut substantiu i directe de la paraula democràcia*”.^[1] Front la tessitura, seguir atorgant el monopoli de l'acció política al sistema de partits seria una mena de suïcidi social. D'aquí el primer esgotament, la fi de la carta blanca de la delegació, d'aquí el nou protagonisme social que no renunciarà, mai més, a exercir el seu propi (contra) poder.

2. Lluites socials destituents

L'actual cicle de protesta, contra l'espoli neoliberal, també apunta a un règim polític que no només és incapaç de contenir els excessos del capitalisme, sinó que bloqueja les propostes socials per a aturar les conseqüències dramàtiques de l'ajust estructural.

Sota l'actual règim liberal-representatiu, ja s'havien produït protestes assembleàries i autònomes: de la insubmissió o els centres socials autogestionats, per exemple, al moviment altermundista global. Però no fou fins l'aprofundiment de l'extorsió capitalista, a partir del 2007, que les protestes s'amplificaren fins a situar-se en el centre del debat social. L'eclosió del 15M, el 2011, recollí de forma multitudinària un malestar que els canals institucionals de representació –partits i sindicats- no havien volgut comprendre.

Arran del 15M han irradiat totes les lluites socials que s'hi reconegueren. Foren propulsades pel que, en paraules d'Amador Fernández-Savater, més que un moviment de moviments o una coordinadora de lluites, constituí un nou “clima social”: el clima social de l'autoorganització.^[2]

Les lluites per l'habitatge, l'educació o la salut, entre d'altres, organitzades com a *marees* –horizontals, inclusives, dirigides a la majoria social- han plantat cara al règim neoliberal, a

l'Estat que desmantella les estructures (socials) d'Estat. Però no només s'han resignat en la "protesta contra les retallades", sinó que han albergat iniciatives per a atenuar el dolor causat per un procés que David Harvey defineix com "acumulació per desposseïció". Això és, l'economia extractiva de les elits, que privatitzant béns comuns o a través de polítiques hipotecàries, aconsegueix transferir renda de les classes populars cap als seus comptes corrents sense haver de generar cap mena d'activitat productiva.^[3]

No obstant això, les propostes socials per a revertir l'acumulació per desposseïció han estat bandejades, una i altra vegada, amb aquell antic "desdeny prepotent i minoritzador". El rebuig a la ILP per la dació en pagament, que impulsà la PAH i recollí un milió i mig de signatures, és paradigmàtic de l'autisme del règim.

Si el 15M refutà simbòlicament els consensos de 1978, les lluites col·lectives posteriors han concretat aquesta impugnació. La definició que caracteritzava un *subjecte polític que feia política*, i un *subjecte social que pidolava solucions als polítics*, s'ha acabat. El segon esgotament de la democràcia liberal prové del seu bloqueig sistemàtic cap a les necessitats del poder social. Avui està en marxa un subjecte sociopolític que resoldrà les pròpies necessitats a partir de l'acció directa socialitzada.^[4] La destitució del règim comença a ser plantejada.

3. Democratitzar l'Estat? Democratitzar la democràcia?

Com destituïm l'actual règim? Què fem, tant per a evitar-ne una lenta mort perpètua, com per obturar-ne una sortida populista? Com desplaçem les elits polítiques i econòmiques, acabem amb els seus privilegis, i construïm una nova institucionalitat del comú? Com organitzem el nou poder constituent?

En aquest debat, existeixen posicions divergents, que no tenen perquè estar enfrontades. Per una part, la hipòtesi de la transformació de l'Estat, que a Catalunya està associada al debat sobre l'autodeterminació plena i la independència. Com afirma Xavier Domènech, "la proposta d'un procés constituent català és inherent a la proclamació de la sobirania plena de Catalunya, d'altra manera seria impossible la seva concreció."^[5]

En la hipòtesi de la democratització de les institucions estatals trobem projectes que, sorgits de la lluita col·lectiva, entenen que és necessari intervenir, per exemple, a través de mecanismes electorals per tal de construir una nova hegemonia que desplaci les elits econòmiques del comandament polític. Aquesta seria la hipòtesi tant de les Candidatures d'Unitat Popular, com del "Procés Constituent".

Més enllà d'encerts i errors concrets, de les seves virtuts tàctiques (el "Cavall de Troia" de les CUP) o estratègiques (radicalització democràtica municipal, assemblees constituents locals), les dificultats d'impulsar una plena democràcia política, econòmica i social des de l'Estat són evidents. És possible, tal i com ha fet l'Equador, enfrontar-se al comandament neoliberal des de

l'Estat i no pagar el deute?[\[6\]](#) És possible un Estat que no expropïi la capacitat política dels seus habitants, que no posseeixi el monopoli de l'acció col·lectiva legítima, que reconegui institucionalitats autònomes i la capacitat de l'autogovern social? És possible referèndums de matriu econòmica tipus Islàndia?

Els dubtes són raonables, però no ens haurien de fer defallir en la necessitat de transformar l'Estat. Procés de canvi en codi obert, ignorem com fer-ho a falta d'una nova teoria crítica sobre l'Estat i el poder. De poques certes, una: hem de desallotjar els mercats financers de les institucions estatals.

En tot cas, sense una poderosa lluita col·lectiva destituent i un protagonisme social articulad, "un altre Estat no és possible". En aquesta direcció, Jordi Garcia Jané apunta una "matriu de trànsit": tres nivells de democràcia (directa, participativa, representativa), model econòmic triad (cooperatiu-social, públic-estatal, privat amb criteris de mercat social) i vies per arribar-hi: activació popular, desobediència civil, construcció d'alternatives i via institucional complementària assentada en el municipalisme.[\[7\]](#)

4. Institucions del comú

Més enllà del complex debat sobre l'Estat, la segona hipòtesi que no ens genera contradiccions de cap mena és apostar per la creació d'Institucions del Comú. Això és, l'articulació política, democràtica i material que propulsi i garanteixi l'autonomia social, fomenti l'autoorganització col·lectiva i la resolució autogestionària de les necessitats econòmiques i socials de la població.

Necessitem crear noves institucions que articulin la deliberació i l'execució en aquella esfera que, més enllà de la dicotomia públic-estatal i privada-mercantil, ens afecta plenament i de forma compartida: la cooperació social, el comú.

En aquests anys no només hem produït lluita, conflicte, antagonisme. També hem generat una acumulació d'experiències d'autoorganització de les noves capacitats productives de la societat. Noves formes de fer política que han desbordat l'esquerra clàssica, aquella organitzada en estructures verticals gens participatives, amb un repertori convencional de les formes d'acció, i una escassa sensibilitat cap a temes emergents (Offe). Nous moviments socials que s'han distanciat d'una esquerra institucionalitzada i molt sovint connivent -quan no corrompuda- pels poder fàctics, negligent cap als sectors desposseïts, superba ideològicament (Wallerstein). Noves formes *immanents* de fer política, no delegatives en la representació, que han posat en el centre de l'acció col·lectiva la pròpia transformació des d'un *nosaltres* violentat per la desposseïssió capitalista i per la forma-Estat.

A la creixent autoorganització sociopolítica a barris i pobles catalans, se li ha de sumar el desbordament de la intel·ligència col·lectiva i de la comunicació social, capaç d'emprendre processos democràtics decisoris de gran abast, a partir de la tecnopolítica[\[8\]](#) i l'accés universal a la informació.

Unes capacitats que poden convergir amb les experiències que plantegen la democràcia econòmica en la producció i l'intercanvi de béns i serveis (de l'alimentació, del crèdit o de l'energia); amb models de gestió comunitària d'equipaments socials, així com també amb la participació social en els serveis comunitaris (salut, educació). Unes capacitats forjades en les lluites contra l'acumulació per despossessió i en defensa dels béns comuns.[\[9\]](#)

Ja estem creant les incipients institucions del comú. Hem de fer créixer l'articulació de la cooperació social, per a poder produir i distribuir el poder i la riquesa compartida, per a proporcionar espais de decisió col·lectiva, benestar comunitari i recursos socials bàsics a gran escala a partir d'unes estructures que no estiguin dominades per la propietat estatal ni per la relació mercantil. Unes institucions que, superant el tercer esgotament de la democràcia liberal, articulin democràticament els desitjos i necessitats polítiques, econòmiques, socials i culturals de les poblacions, i en garanteixin el seu autogovern.

Aquestes són les bases fonamentals d'un poder constituent capaç de crear la nova societat postcapitalista; per a fer efectiva la plena sobirania col·lectiva per la qual lluitem.

BIBLIOGRAFIA

- [1] RODRÍGUEZ, E. *Hipótesis Democracia*. Traficantes de Sueños. Madrid, 2013.
- [2] FERNÁNDEZ-SAVATER, A. “¿Cómo se organiza un clima?” A Fuera de Lugar 9/1/2012 <http://blogs.publico.es/fueradelugar/1438/%C2%BFcomo-se-organiza-un-clima>
- [3] HARVEY, D. *El nuevo imperialismo*. Akal. Madrid, 2004.
- [4] Seguint amb la Plataforma d’Afectats per la Hipoteca, aquesta transició es visualitza amb les ocupacions d’edificis sobretot a Catalunya i Andalusia: l’Obra Social de la PAH.
- [5] DOMÈNECH, X. “Constituents... Notes d’autoaclariment” a Hegemonies 10/7/2013 <http://inici.blogspot.com.es/2013/07/constituents-notes-daautoaclariment.html>
- [6] Per a aprendre dels processos llatinoamericans: APARICIO, M. “Nous avanços del poder constituent democràtic: aprenent del sud” a VVAA *Per una assemblea constituent*. Sequitur. Madrid, 2012.
- [7] *L’ecodemocràcia cooperativa* proposa l’articulació de la democràcia econòmica, política, social i cultural. GARCÍA, J. *Adéu capitalisme. 15M-2031*. Icària. Barcelona, 2012.
- [8] Veure VVAA *Tecnopolítica, internet y r-evoluciones. Sobre la centralidad de redes digitales en el #15M*. Icaria, Barcelona, 2011.
- [9] Per al debat sobre els béns comuns, veure HARDT, M.; NEGRI, A. *Commonwealth. El proyecto de una revolución del común*. Akal, Madrid, 2011.

